

Міністерство освіти і науки України
Відділ освіти, молоді та спорту Березнівської міської ради
Рівненська Мала академія наук учнівської молоді

Наукове відділення «Філологія»
Наукова секція: «Англійська мова та англійська література»

ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ ТА КУЛЬТУРУ СПІЛКУВАННЯ

Роботу виконала:
Ткач Юлія Вадимівна,
учениця 10-А класу
Березнівського ліцею №2
Березнівської міської ради
Рівненської області

Науковий керівник:
Мотруніч Людмила Симонівна,
учитель англійської мови
Березнівського ліцею №2
Березнівської міської ради
Рівненської області

Березне-2024

Вплив англійської мови на українську мову та культуру спілкування

Ткач Юлія Вадимівна, учениця 10-А класу Березнівського ліцею №2

Науковий керівник: Мотруніч Людмила Симонівна, вчитель англійської мови Березнівського ліцею №2

Анотація

На сучасному етапі розвитку англійська мова набуває все більшої популярності серед інших мов світу. Нею володіє більше півтора мільярди осіб. Не винятком є українці, які приділяють велику увагу вивченню англійської мови. Мета роботи – вивчення причин виникнення та використання англіцизмів у сучасній українській мові, а також сфери їх впливу на мовлення молоді.

Об'єктом дослідження є англіцизми у сучасній українській мові.

Предметом дослідження є функціонування, структура та частота вживання англіцизмів у сучасній українській мові.

Практичним значенням дослідження є використання результатів тими, хто цікавиться процесами, які відбуваються в сучасній українській мові під впливом англійської мови.

Висновки. Описано причини мовних змін в українській мові під впливом англійської мови. Проаналізовано найпоширеніші групи англіцизмів, які вживають у мовленні підлітки. Констатовано, що простір англійських запозичень постійно поширюється в україномовному середовищі.

Матеріалом для проведення дослідження стали статті та праці науковців та результати частотності вживання англіцизмів у мовленні учнів віком від 13 до 16 років та вчителів освітнього закладу, які були одержані внаслідок самостійного аналізу та підрахунків досліджуваних мовних одиниць, вивченню та дослідженню англомовних слів

The theme of the work is « The Influence of the English Language on the Ukrainian Language and Communication Culture»

The work was performed by Tkach Yulia Vadymivna, 10th form, lyceum №2, Berezne

Supervisor: Motrunich Lyudmyla Symonivna, a teacher of English, lyceum №2, Berezne

Annotation

At the present stage of development, English is becoming more and more popular among other languages of the world. It is owned by more than one and a half billion people. The Ukrainians purpose of the work is to study the causes of the emergence and use of Anglicisms in the modern Ukrainian language, as well as the sphere of their influence on the speech of young people.

The object of the research is anglicisms in the modern Ukrainian language.

The subject of the research is the functioning, structure and frequency of use of anglicisms in the modern Ukrainian language.

The practical significance of the study is the use of the results by those who are interested in the processes that take place in the modern Ukrainian language under the influence of the English language.

Conclusions. The reasons for language changes in the Ukrainian language under the influence of the English language are described. The most common groups of anglicisms used in speech by adolescents are analyzed. It is stated that the space of English borrowings is constantly spreading in the Ukrainian-speaking environment.

The material for the study was the articles and works of scientists and the results of the frequency of the use of anglicisms in the speech of students aged 13 to 16 years and teachers of an educational institution, which were obtained as a result of independent analysis and calculations of the studied language units, study and research of English words.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СУЧАСНУ УКРАЇНСЬКУ МОВУ	7
1.1. Значення терміну «глобалізація».....	7
1.2. Причини мовних змін в українській мові під впливом англійської.....	10
РОЗДІЛ 2. ВЖИВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	15
2.1. Поняття «англіцизм».....	15
2.2 Запозичення з англійської мови та їх види	16
2.3. Вживання англіцизмів у мовленні учнів у різних сферах діяльності.....	23
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	29
ДОДАТКИ	30

ВСТУП

Мова – це явище суспільне, породжене цим же суспільством. Мова та суспільство функціонують, розвиваються невідривно один від одного.

Основною ознакою кожної мови є наявність норм, тобто історично усталених і соціально закріплених правил, які є обов'язковими для всіх носіїв літературної мови незалежно від професійної, соціальної та територіальної належності. Проте, незважаючи на сформовані стандартизовані норми на різних мовних рівнях, для будь-якої мови є характерним те, що вона зазнає тих або інших змін, які відбуваються під впливом різних чинників. Українська мова завжди була відкрита для поповнення лексики з іншомовних джерел [3, с. 27].

Процес запозичення в нашій мові розпочався досить давно, але саме зараз в українську мову проникає найбільше англіцизмів. Причинами запозичень є:

- 1) всесвітня тенденція інтернаціоналізації лексичного фонду;
- 2) активізація зв'язків України з іншими країнами;
- 3) розвиток світового ринку;
- 4) мода та інші.

Зараз школярі й студенти дуже часто використовують слова англійського походження у повсякденному мовленні. Більшість запозичень знайшла своє місце в молодіжному сленгу, адже саме сленг є головною частиною мовленнєвої культури підлітків.

Таким чином, кожна людина, сама того не помічаючи, використовує у своїй щоденній мові запозичені слова. Інтерес до англіцизмів особливий, у чому, на наш погляд, і є **актуальність роботи.**

Вивчаючи англійську мову з початкових класів школи, ми помітили, що багато

слів іноземної мови дуже схожі на наші, українські. Нас зацікавили запозичення, і це стало одним із мотивів вибору цієї теми.

Мета роботи: вивчення причин виникнення та використання англіцизмів у сучасній українській мові, а також сфери їх впливу на мовлення молоді.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) дати визначення поняттям «глобалізація» та «англіцизм»;
- 2) визначити причини мовних змін під впливом англійської мови;
- 3) розглянути види англійських запозичень та їх значення;
- 4) класифікувати найбільш уживані англіцизми за сферами використання;
- 5) дослідити процес використання англіцизмів у мовленні учнів;
- 6) з'ясувати ставлення підлітків до запозичених слів.

Об'єктом дослідження є англіцизми у сучасній українській мові.

Предметом дослідження є функціонування, структура та частота вживання у сучасній українській мові.

Методи дослідження. У роботі були використані такі методи, як спостереження над мовними одиницями, описовий метод, метод порівняння та зіставлення, аналізу й синтезу інформації, опитування, анкетування.

Наукова новизна роботи полягає в постійному розширенні простору англійських запозичень на сучасному етапі.

Теоретичне значення полягає в подальшому дослідженні поширення та використання англіцизмів в українському мовленні, а також дискусії вітчизняних лінгвістів щодо їхнього позитивного чи негативного впливу на мову.

Практичним значенням дослідження є використання результатів тими, хто цікавиться процесами, які відбуваються в сучасній українській мові під впливом англійської мови.

Матеріалом для проведення дослідження стали статті та праці науковців та результати частотності вживання англіцизмів у мовленні учнів віком від 13 до 16

років та вчителів, які були одержані внаслідок самостійного аналізу та підрахунків досліджуваних мовних одиниць.

РОЗДІЛ 1

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СУЧАСНУ УКРАЇНСЬКУ МОВУ

1.1.Значення терміну «глобалізація»

Наприкінці XX ст. до політичного лексикону стрімко ввійшов новий термін «глобалізація» (від англ. *globalization*), яким стали активно послуговуватися політики, вчені, журналісти на різних континентах планети. Він привніс з собою нове поняття, що узагальнює явища планетарного масштабу, пов'язані з розширенням транснаціональних обмінів в умовах переходу від індустріального до інформаційного суспільства. Інформаційний продукт як основний продукт суспільства третього тисячоліття відіграє вирішальну роль у тому, що прийнято називати глобалізацією.

Глобаліза́ція (англ.*globalization*)— процес всесвітньої економічної політичної та культурної інтеграції та уніфікації.

У ширшому розумінні — перетворення певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі. Основними наслідками глобалізації є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн.

У 2000 році Міжнародний валютний фонд ідентифікував чотири базові аспекти глобалізації: торгівлю й фінансові транзакції, рух капіталу та інвестицій,

міграцію людей та розповсюдження знань. З глобалізацією пов'язують також проблеми довкілля, наприклад глобальне потепління, забруднення вод за межами кордонів, забруднення повітря та надмірний вилов риби в океанах. Процеси глобалізації впливають на бізнес та зайнятість, економіку, соціально-культурні ресурси та на природне довкілля. В академічній літературі глобалізацію зазвичай розбивають на три основні області: економічну, культурну та політичну глобалізацію.

Слово запозичене з англійської мови та походить від лат. Globus – куля, земна куля, глобус. Від цього слова було утворено прикметник «глобальний» **англ.Global**— той, який має відношення до земної кулі: світовий, планетарний. Від слова global було утворено дієслово **globalize**— перетворювати певне явище на глобальне, «глобалізувати»,— а також іменник **globalization**— перетворення певного явища на світове, на таке, яке стосується всієї земної кулі.

Коли говорять про культурну глобалізацію, мають на увазі поширення ідей, значень та цінностей у світі з розширенням та збагаченням культурних стосунків. Цей процес відзначається спільним споживанням культурних продуктів поширених через Інтернет, засоби популярної культури та завдяки міжнародному туризму.

Вплив глобалізації на мови, лінгвополітичну практику, мовну політику був предметом уваги різних вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема Б.Ажнюка [1], В.Алпатова[2], А.Гальчинського [4]. У науці державного управління за таким напрямом регулювання мовних відносин не вивчалось. Роль державної мови як чинника національної безпеки в умовах посилення процесів глобалізації розглядалось І. Лопушинським [7].

Дослідники вказують на ускладнення ідентифікаційних процесів в умовах глобалізації. З одного боку, формується щось на зразок глобальної ментальності, поширюються схожий спосіб життя, стандарт поведінки, ціннісні та мовні уподобання. З іншого боку, інтенсифікується процес утвердження народами групової, територіальної, етнічної ідентичності. Природний у своїй основі, він часто

набуває хворобливих форм, супроводжується тенденціями до відокремлення. А. Гальчинський акцентує увагу на тому, що глобалізація впливає на зближення культур та національну ідентичність людей. Проте зазначає, що таке зближення «ніякою мірою не означає формування будь-яких уніфікованих, кимось нав'язаних стандартів. Формула глобального суспільства базується на протилежному - зближення культурне шляхом універсалізації, а навпаки - на основі саморозвитку і самозбагачення» [4, с. 276]. На тлі й під впливом глобалізації по-новому актуалізується проблематика ідентичності, зокрема етнокультурної та етномовної. Глобалізація робить виклик ідентичності, що існувала раніше, об'єктивно впливає та трансформує етномовні реалії. Як зазначає Е. Заграва, якщо раніше одні нації завойовувалися, придушувалися іншими, то в умовах сьогодення глобальний, безликий, технократичний світ загрожує самому існуванню націй як окремих спільнот людей, що мають свої духовно-культурні ознаки та прикмети, й спільне, окреме від інших націй, господарство. Уся історія націй - це боротьба з іншими націями за волю, за домінування, за переваги, за першість [4, с. 5]. При цьому глобалізація впливає й на лінгвополітичну практику, її концептуальні засади, методи здійснення й перспективи, оскільки на тлі етнопроцесів є вірогідність зростання мовних конфліктів. Близькою до останньої є думка Я. Радевича-Винницького, який зазначає, що глобалізація хоча й породжується науково-технічними досягненнями економіки, інформатизації, зв'язку, транспорту, тобто орієнтована на матерію, на тіло, але намагається охопити також сферу духу, культуру, а національна за своєю природою, вона нівелює національні культури. Завдяки створенню глобальної інформаційно культурної інфраструктури сам процес формування потреб, смаків, стандартів поведінки набуває міжнаціонального, транскультурного характеру. Л. Нагорна зауважує, що «суспільний прогрес тепер визначається не стільки природними ресурсами й наявністю дешевої робочої сили, скільки процесом нагромадження знань і науковими інноваціями, які у кінцевому підсумку забезпечують нагромадження капіталу».

Розвиток комп'ютерних технологій, електронних баз даних, поєднання звуку та візуальних образів перетворили й мову, й знання у різновид товару. Глобальна інформатизація, з одного боку, тягне за собою уніфікацію масової свідомості, а з другого - розхитує національну ідентичність. Звужує простір національної ідентичності й інформаційний імпорт символів, образів, понять, не закорінених у національний ґрунт. Б.Ажнюк однією з визначальних рис глобалізації називає інформаційну відкритість, а отже, й інформаційну присутність чужоземних учасників у тих формах суспільного життя, які вона зачіпає. Вчений зауважує, що «мова стала не просто активним учасником товарообміну, але й частиною товару»[1]. Це видно на прикладах періодичних видань, аудіо-, відео- та книжкової продукції, комп'ютерних ігор. Таким чином, глобалізація як наслідок революційних змін в інформаційній і комунікативній сферах з обов'язковістю зачіпає мовне життя країн, які зазнають її впливу [1].

В. Максименко виходить з того, що «глобальний світ» є глобальним передусім «завдяки стрімкому розвитку інформаційної (телекомунікативної) революції, у тому числі мережевих технологій. Саме через розвиток інформаційних технологій світ став комунікативно тісним, доступним, проникним як ніколи раніше. Тим самим в останній третині XX століття досягнуто принципово нового рівня комунікативного охоплення планети».

Так само, як ставлення до глобалізації в цілому відбиває поляризовані позиції її прихильників і опонентів, оптимістів і скептиків, є й думки щодо мовного компоненту глобалізації. Одні вбачають у глобалізації обнадійливі перспективи, що відкривають інтелектуальні й освітні горизонти, пов'язані з поширенням спільної для всіх мови - засобу міжнародного спілкування і співробітництва. Інші вважають, що глобалізація становить загрозу багатомовності, культурній та етномовній багатоманітності світу. Процеси, що відбуваються в умовах глобалізації, потребують розроблення нового погляду на роль мови і культури в політичному житті суспільства на рівні окремої держави, регіону й світу в умовах взаємозалежності.

1.2. Причини мовних змін в українській мові під впливом англійської

Мова - це унікальна характеристика людського суспільства. Вона акумулює досвід поколінь, є засобом соціалізації та інструментом урегулювання суспільних, міжетнічних і міжнаціональних відносин. Мова відображує особливості політичної культури суспільства, яка змінюється від покоління до покоління разом з її носіями, трансформується через систему ідеологічних уявлень, норм і цінностей, що закріплюють політичний досвід. Консолідуючи суспільство, спільна мова стимулює розвиток стійких політичних, економічних, культурних зв'язків на рівні світової спільноти. За своєю природою глобалізація є космополітичною. Неодмінним її супутником у більшості країн є дво- чи багатомовність. Ці явища виникають унаслідок інформаційної інтервенції через телебачення й радіо, пресу, маскультуру, інтернет.

Лексична система будь-якої мови постійно змінюється. До того ж, якщо порівняти цей процес зі змінами в граматичній та фонологічній системах, – найшвидше. Одні слова зникають з мови, інші – з'являються, змінюються також і значення слів. Словниковий склад мови віддзеркалює всі зміни, що відбуваються в тому чи тому суспільстві. Будь-яке нововведення в техніці, побуті, суспільному житті, у сфері культури тощо супроводжується появою нових слів, а зникнення тих чи інших суспільних явищ спричинює їхнє зникнення. Курс на інтеграцію України в ЄС, процес глобалізації, орієнтація на країни Заходу уможливили тісну культурну, політичну та соціально-економічну взаємодію України з іноземними, зокрема англійськими, країнами, що не могло не відбитися на мовному рівні.

Англійська мова займає особливе становище в світі, будучи глобальною і міжнародною мовою. Запозичення з англійської мови є абсолютно обґрунтовані і позитивний бік цього явища абсолютно реальний: загальне володіння англійською мовою забезпечує природню людську потребу взаєморозуміння у світовому

масштабі, в якому англійська мова домінуюча. Як глобальний чинник, вплив англо-американської лексики особливо відчутний, насамперед, у комп'ютерній і діловій мовах, мові інтернету, у соціальних мережах. У ситуації надмірного поширення англійської мови фахівці побоюються, що результатом може стати подальше домінування англійської мови і, як наслідок, витіснення або ж вимирання інших мов, носіями яких може бути малочисельна спільнота. Як вважає канадський лінгвіст Крістіан Люб'є, користувачі не можуть взаємозамінювати слова на свій розсуд, спонтанно та хаотично. За словами Крістіана Люб'є, чим більше люди, які користуються запозиченнями, володіють лінгвістичною компетенцією, тим більше запозичення є доцільними та прийнятними. Проте варто визнати малоймовірність того, що всі користувачі запозичень будуть адекватно зважати на доцільність чи недоцільність вживання англійських запозичень, оскільки ці процеси набрали сьогодні масовості.

Вплив англійської мови є беззаперечним. Основними причинами зростаючого впливу англійської мови уже в XXI столітті є:

- Велика Британія займає одну з лідируючих позицій у світі;
- зростання ролі Сполучених Штатів Америки у світовому масштабі;
- посилення взаємодії України з країнами Заходу;
- англійська мова залишає за собою статус міжнародної;
- набуття англійською мовою статусу мови світової науково-технічної літератури;
- англомовними є провідні засоби масової інформації (теле- і радіокомпанії, Інтернет) та кіноіндустрія;
- стрімкий розвиток інформаційних технологій.

В результаті констатують перенасичення української мови лексикою іншомовного походження на основі факторів виокремлених О.Сташовим. До них належать:

1. Поява нових запозичень, що активно вживаються в публіцистичному стилі та в

- мові засобів масової інформації в цілому (*аудит, профі, хакер, трилер та ін.*).
2. Активізація вживання старих запозичень-екзотизмів на позначення реалій українського життя (*брифінг, маркетинг, менеджер, допінг*).
 3. Інтенсифікація в українській мові словотвірних процесів на основі старої нової лексики іншомовного походження (*кримінал, криміналізація, криміналізувати, криміналітет*).
 4. Зростання числа різноструктурних іншомовних вкраплень, у тому числі гібридних, у текстах засобів масової інформації (*e-mail, web-сторінка, web-адреса, dance*). Таке явище називають «перемиканням кодів» на графічному рівні в межах більших чи менших відрізків тексту, від окремих слів і синтаксичних структур до цілих абзаців.
 5. Введення спеціальної термінології у спеціалізовані видання, розраховані на масового читача, зумовлені актуальністю громадсько-політичних, економічних і наукових проблем у житті суспільства (*файл, харизма, картридж та ін.*).
 6. Поява в українській мові квазіангліцизмів як для номінації реалій, що не мають аналога в інших мовах, так і на позначення загальних реалій (*брейн-ринг, шоп-тур, джентельмен-шоу та ін.*).

Дослідження останніх років підтверджують надмірність використання запозичень на рівні і усного, і писемного мовлення. Українська мова стала занадто проникною і відкритою для запозичень, новоутворень, словотвірних неологізмів, стилістичних транспортувань.

Щодо процесу запозичення в терміносистемах української мови, то він тісно пов'язаний з характером розвитку сучасних наукових досліджень та обміном інформацією. Це зумовлено розмаїттям позамовних чинників, об'єктивних і суб'єктивних: розвитком економічних зв'язків, впливом стилю американського життя, модою на іноземні слова, досягненнями англомовних країн в окремих сферах діяльності, пожвавленням культурних зв'язків, двомовністю, умовами

функціонування української мови, зрушеннями комунікативно-прагматичного характеру, престижем англійської мови, стереотипи сприйняття США та Великої Британії пересічним громадянином, вживанням англіцизмів для демонстрації освіченості або неординарності та внутрішньомовними потребами (необхідністю назв для нових предметів, процесів, понять (пейджер, хакер, пейнтбол, модем), прагненням мовної економії (копірайт - авторське право, лейбл - товарна етикетка з фірмовим знаком, дартс – метання дротиків, чил-аут- місце для відпочинку у танцювальних закладах), потребою поповнити експресивні засоби (бакси, упс, о'кей), уточнити, деталізувати поняття (хайтек-компанія, медіа-ринок, веб-дизайнер), поділ сфери семантичного впливу (бейдж - посвідчення особи на конференціях, форумах, з'їздах, постер – плакат у періодичному виданні, ріелтер- агент, торговий посередник з продажу нерухомого майна). Нині перед українським мовознавством постала низка проблем, пов'язаних з функціонуванням нового гетерогенного матеріалу. По-перше, виникла потреба збільшити реєстр орфографічного словника української мови за рахунок лексичних запозичень, давши їм відповідне орфографічне оформлення. Гостро стоїть проблема унормування правопису запозичень (які слова писати в лапках, де подвоювати приголосні тощо). По-друге, слід встановити чіткі критерії зарахування запозичень до складу української мови.

РОЗДІЛ 2

ВЖИВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

2.1. Поняття «англіцизм»

Слова іншомовного походження - невід'ємна частина української лексики, їх запозичення тісно пов'язане з історією нашого народу, що на різних етапах формування та розвитку власної державності вступав у багатоманітні політичні, соціально-економічні та культурні відносини з іншими народами світу і, таким чином, збагачував та змінював свою мову.

Енциклопедія української мови дає таке визначення англіцизму: *англіцизм*— різновид запозичення; слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з

англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком. Англіцизми переважно усвідомлюються мовцями як чужорідний елемент і зберігають ознаки свого походження: **фонетичні** (*джем, імідж*), **словотвірні** (*смокінг, маркетинг*), **семантичні** (*яструби* – політики, прихильники жорстокого агресивного курсу у різних країнах). Ряд англіцизмів позначають національні (англійські, американські) реалії: *Скотланд-Ярд* (англійська реалія), *діснейленд* (американська реалія), а також предмети і явища в галузі спорту, техніки, економіки, політики. Англіцизм – ідіома чи крилатий вислів – пов’язується у свідомості мовців з англійським джерелом незалежно від способів творення: українське «*скелет у шафі (буфеті)*» (сімейна таємниця) – англійське «*skeleton in the cupboard*»; англійське «*To be or not to be*» – українське «*Бути чи не бути*».

Зараз знання англійської дозволяє жителям Землі торгувати, розважатися і процвітати, а також виражати і сприймати почуття та емоції міжнародною мовою (у листах, телефонних розмовах тощо). На думку більшості спеціалістів, англійська мова так поширена перш за все через те, що після втрати Британською імперією світового лідерства у кінці Другої світової війни на перший план виходить інша країна, де англійська мова є основною, – США, гігант, який став лідером у медичних дослідженнях, технічних новшествах, не кажучи вже про кіно й поп – музику: „Англо-американське домінування у глобальній комунікації можна схарактеризувати в багатьох категоріях, але насамперед скажемо, що у кінці ХХ ст. цей феномен виявився у чотирьох площинах: англійська як світова мова, поп-культура, комунікаційні технології та інформація”. Також зауважимо, що іноді соціальна престижність англійського слова у порівнянні з українським аналогом породжує явище, яке може бути назване „підвищенням у ранзі”. Інакше кажучи, слово, яке у мові – джерелі називає звичайний предмет, у мові-рецепторі стосується предмета у тому чи іншому розумінні більш значущого, престижного. Так, наприклад, англійське *shop*: в англійській мові шоп стосується звичайного магазину, а в українській мові тільки такого, який торгує престижним товаром. Сьогоднішній стан

сучасної української мови характеризується масою протиріч. Перш за все ми спостерігаємо, що „англійська лексика на позначення реалій”, які до недавніх пір вважалися приналежністю „чужого” світу і мали негативні відтінки, тепер наповнюються „своїм”, „українським” змістом, наприклад: бізнес, бізнесмен, гангстер, стриптиз, шоу-бізнес тощо. По-друге, відзначимо прагнення збагатити номінативну систему української мови новими англіцизмами – модем, шопінг, фаст-фуд, скраб, рекет тощо. Тобто, потреба у називанні нових речей, нових явищ і предметів призводять до запозичення багатьох англіцизмів зараз, адже багато новітніх запозичень у словниках взагалі відсутні, а частина тих, які увійшли в українську мову давно, вживається сьогодні в іншому значенні.

2.2. Запозичення з англійської мови та їх види

Термін «запозичення» вживається у мовознавчій літературі в двох значеннях. З огляду на теорію мовних контактів, взаємодію мовних систем, запозиченням називають один із шляхів збагачення словникового складу мови (І. О. Бодуен де Куртене, Л. Блумфільд, Л. А. Булаховський). Цей термін також позначає процес входження й адаптації запозиченої лексеми і результат цього процесу – запозичене слово, лексему (І. М. Обухова).

Матеріальне (лексичне) запозичення – запозичення, за якого з іноземної в рідну мову входить лексична одиниця повністю (значення й експонент).

Наприклад: мітинг (**англ. meeting**), тінейджер (**англ. teenager** «підліток»), кіднепінг (**англ. kidnapping** «викрадання дітей»).

Окремими різновидами є семантичні й словотвірні запозичення.

Семантичні запозичення – такі запозичення, коли своє слово набуває значення, яке має його іншомовний відповідник.

Словотвірні запозичення – такі запозичення, коли власний зміст передається морфемами інших мов. Так, наприклад, слово телефон складене з давньогрецьких

елементів *tele* «далеко» і *phone* «звук» у США. У давньогрецькій мові такого слова не було.

Запозичення з англійської мови відбуваються, починаючи з XIX ст. Особливо побільшало їх останнім часом, коли англійська мова стала не тільки мовою міжнародного спілкування, а й основним засобом здобуття наукової та іншої інформації.

Запозичені з англійської мови слова переважно стосуються:

- а) техніки: *бульдозер, грейдер, комбайн, трактор, трамвай, ескалатор, форсунка, блюмінг, тунель, комп'ютер, принтер, дисплей, файл;*
- б) політики й економіки: *мітинг, лідер, страйк, бойкот, локаут, гангстер, трест, бізнес, рекет, демпінг, маркетинг, бюджет, чек, банкнот, менеджер, менеджмент;*
- в) мореплавства і військової справи: *траулер, танкер, катер, вельбот, илюпка, шхуна, яхта, ватерлінія, дрейф, шквал, аврал, танк, шрапнель, снайпер;*
- г) спорту: *футбол, волейбол, гандбол, хокей, ватерполо, бокс, теніс, матч, спринт, старт, фініш, жокей, форвард, гол, рекорд, спаринг, тренер;*
- д) побуту: *комфорт, піджак, джемпер, піжама, плед, френч, смокінг, біфштекс, кекс, пудинг, сандвіч, торт.*

Для запозичень з англійської характерні:

- 1) звукосполучення дж: *бюджет, джаз, джентльмен, джемпер;*
- 2) звукосполучення ай, ей: *гайморит, інсайд, тролейбус, хокей;*
- 3) суфікс -инг (-інг): *мітинг, пудинг, демпінг, тюбінг.*

Загалом можна виділити дві великі групи причин запозичення термінів: позамовні та власне мовні. До позамовних належать економічні, культурні та політичні контакти між державами, що значно посилюються в умовах глобалізації.

Власне мовними причинами запозичень є такі:

- 1) відсутність у рідній мові еквівалентного слова для нового предмета, явища чи поняття;

2) тенденція до використання одного запозиченого слова замість звороту в українській мові, напр.: **clearing** – **укр. кліринг** – система безготівкових розрахунків, що ґрунтується на зарахуванні банками взаємних платіжних вимог сторін;

3) прагнення до підвищення чіткості терміна, яке виражається у вилученні полісемії або омонімії в запозиченій мові, напр. : **factoring** – **укр. факторинг** – різновид торговельно-комісійної операції.

Засвоєння мовою запозичуваних термінів – складний діахронічний процес, у якому тісно переплітаються зв'язки й відношення, з одного боку, мови-позичальниці та мови-донора, а з другого, – внутрішньо-системні особливості самої мови-позичальниці. Ступінь освоєння запозичень залежить від наявності соціального замовлення, від особливостей семантики, давності запозичення (гіпотеза О. Д. Пономарева).

Англомовні запозичені терміни в лексиці української мови поділяються на декілька типів:

— запозичення досить давні, й настільки пристосовані до мови, що вже не відчувається їхнє іноземне походження. Вони часто й широко застосовуються й мають велику кількість похідних (реальний, партнерство тощо) ;

— суто англомовні слова, які часто використовуються в мовленні, виходять за межі професійної сфери вживання й поступово стають загальномовними одиницями (супермаркет, провайдер, дилер, спонсор, бренд) ;

— варваризми – рідковживані іншомовні слова, які легко замінюються питомою лексикою й використовуються у фаховому спілкуванні. В побутовій мові почути їх майже неможливо (дисперсія – відхилення, ануїтет – щорічний дохід).

— інтернаціоналізми – такі міжнародні терміни, які вживаються не менше, ніж у трьох неспоріднених мовах (holding – англ., das Holding – нім., холдинг – укр. – вид підприємництва).

За спостереженнями, англiцизми використовують частiше, нiж iхнi українськi вiдповiдники. Важливу роль у використаннi англiцизмiв вiдiграють соцiально-психологiчнi причини: мовцi часто надають перевагу iншомовним словам, як бiльш престижним, модним або до економiї мовних засобiв (запозичення значно компактнiшi).

Щоденне постiйне теле- та радiомовлення пропонує рекламу численних закордонних товарiв, нерiдко таких, для позначення яких в українськiй мовi не iснує слiв. Через це в українськiй мовi вiдбувається запозичання безпосередньо з iноземної мови (зазвичай – англiйської) усно-писемним шляхом, оскiльки реклама найчастiше послуговується аудiовiзуальним методом впливу. Як вiдомо, реклама має мету привернути увагу україномовних покупцiв, нерiдко маскуючи звичайнi речi, що iнодi можуть мати й українську назву. Наприклад, дайджест – огляд, кеш – готiвка, сервіс – обслуговування, паркінг – стоянка, дайвінг – пiрнання, лiфтинг – пiдтяжка, флаєр – листiвка, дисконт – знижка, тинейджер – пiдліток тощо.

Сучаснi неологiзми, що використовуються в українському мовленнi пiд впливом засобiв масової iнформацiї та реклами, можна класифікувати на групи:

- неологiзми, якi використовуються у тексті зi збереженням графіки мови-джерела (варваризми) : **SMS** (Short Message Service), **PR** (Public Relations), **VIP** (Very Important Person) тощо;
- складнi неологiзми, де запозиченi основи поєднуються з питомими: SMS-повiдомлення (з подальшою його трансформацiєю у SMS 'ка) тощо;
- неологiзми, якi активно беруть участь у словотвореннi: PR-щик, вiп-мiсця, дисконтний, ваучерний, рейтинговий, спонсорувати, спонсорство.

Запозичання часто вiдбувається задля економiї мовних засобiв порiвняно з питомими чи калькованими описовими виразами. Наприклад: бренд (розрекламована торгова марка певного товару). Багато мовознавцiв пропонувало свої класифікацiї мовних та позамовних чинникiв запозичень, за допомогою яких збагачується словниковий склад сучасної української лiтературної мови. Причини

запозичень поділяють на мовні (внутрішньолінгвістичні) та позамовні (зовнішні та екстра-лінгвістичні). Вони висловлюють думку про те, що *мовні* причини мають об'єктивний характер, але вони не відбуваються спонтанно, оскільки завжди детерміновані такими факторами :

- Внутрішньомовна потреба в називанні нової речі, нового уявлення і відсутність відповідного поняття в когнітивній базі мови-реципієнта. Наприклад, англіцизм *лайк* (англ. *like* –подобатися) увійшов до української мови з появою соціальних мереж – американської мережі Facebook-означає умовний вираз схвалення матеріалу, профілю користувача, фотографії через клік чи натискання функціональної кнопки : *«Пост про Вілкула набрав більше 4 тис. лайків. Цікаво скільки набере лайків і репостів пост про те, що Парасюк має перше місце по законотворчій діяльності серед депутатів Львівської області»* . У наведеному вище прикладі бачимо ще одну лексему англomовного походження *репост* (англ. *repost*). *Репост* – це використання чужого тексту в себе у блозі чи в соціальній мережі, з покликанням на автора.

Популярність соціальних мереж посприяла засвоєнню англіцизму *селфі* (англ. *Self*- сам, само-) – це вид фотографії, автопортрет, зроблений за допомогою камери смартфона, фотоапарату чи вебкамери : *«Тебе, Володя, по ТВ показали, як селфі робив на стадіоні в Кракові»*.

Інформаційні технології також принесли до українського лексикону лексеми *гуґлити* (англ. *Google* –популярний пошуковий сервіс у мережі Інтернет) – шукати щось в Інтернеті, зазвичай за допомогою пошукового сервісу Google : *«16 способів гуґлити як професіонал»* ; *інстаграмити* (англ. *Instagram* – соціальна мережа для розповсюдження фотографій) –публікувати фото чи відео в мережі Instagram: *«Інстаграмити чи не інстаграмити? Черкащани розповіли про своє ставлення до модного додатку»*; *фотошопити* (англ. *Adobe Photoshop* –популярний графічний редактор) – обробляти фотографії в програмі Adobe Photoshop: *«Я дуже люблю щось фотошопити. Так роблю подаруночки своїм друзям»*. Також новим запозиченням є

слово **тізер** (англ. *tease* – дражнити). **Тізер** – це рекламне повідомлення у формі загадки, що містить частину інформації про продукт, але ніяк не називає рекламований товар, з’являється на ранньому етапі просування товару і служить для створення інтриги навколо нього: *«Поки що можна побачити тільки маленький фрагмент кліпу, який виклали в мережу в якості тізера»*. Досить недавно в українській мові з’явилося таке поняття як **каучсерфінг** (англ. *couch surfing* – диванний серфінг) – це онлайн-мережа пошуку безкоштовного житла для мандрівників : *«Замість того, щоб бронювати готельний номер, Аліна скористалася каучсерфінгом»*.

- Прагнення мовної економії, заміна багатослівних виразів одним словом. Наприклад, замість «виконавець співу, який супроводжує вокальну партію» зручніше використовувати лексему **бек-вокаліст** (англ. *backing vocal* – спів на задньому плані): *«Хороші бек-вокалісти цінуються. Дуже хороші грають не останню роль у вокальному іміджі самої зірки»*. Слово **софт** (скорочено від англ. *software*) також заміняє багатослівне визначення «сукупність програм системи обробки інформації програмних документів, необхідних для експлуатації цих програм» : *«На мою думку, проблему вирішить багато камер спостереження, софт для безпомилкової ідентифікації особистості і розсилання повідомлень про штраф за місцем проживання або роботи»*. Лексема **фронтмен** (англ. *front man*) є заміною для виразу «лідер музичного гурту»: *«2 жовтня о 13:00 в рамках презентації проекту U-Report фронтмен гурту Антитіла проведе тематичну лекцію і розкаже про актуальність волонтерства та свій досвід у цій сфері»*. Замість визначення «упорядкований список звукових доріжок, які входять до музичного альбому» все частіше використовують лексему **трек-лист** (англ. *track list*); «компанія чи група компаній, яка займається записом, розповсюдженням та просуванням аудіоматеріалів» – **лейбл** (англ. *label*); «покликання в гіпертекстових документах» – **лінк** (англ. *link*) тощо. *«Вже у Львові підготовка трек-листа до закритої вечірки»*. «В Україні з’явився електронний лейбл Gonivo Records, який зайнявся створенням модних реміксів для

наших виконавців». *«Перейдіть за **лінком** та перекажіть будь-яку суму, Софійка дуже стежить за збором коштів!»*.

Прагнення до новизни та свіжості, емоційності та експресивності на тлі стандарту. Наприклад, прикметника нгломовного походження **фанівський** (англ. *fan* – шанувальник): *«На домашніх матчах завжди присутній **фанівський** майданчик для людей з обмеженими можливостями, який знаходиться по лівий бік гостьового кільця»*. Сюди ж можна віднести ще один англіцизм **олдовий** (англ. *old* – старий): *«А вчора організатори концерту, компанія ... за власною ініціативою придбала і подарувала мені це стареньке чудо – американський **олдовий** SM 58»*. До немовних причин відносять такі фактори:

1. Розвиток економічних та культурних зв'язків між іншими країнами та Україною. Зміни в політичному устрої України та вихід її на міжнародну арену як незалежної держави – найголовніші чинники оновлення лексичного складу української мови.

Вплив стереотипного сприйняття інших країн, їхнього стилю життя пересічними громадянами. Наприклад, популярними серед молоді зараз є такі англіцизми як **світшот** (англ. *sweatshirt*) – бавовняний спортивний светр, **худи** (англ. *hood* – каптур) – светр з м'якого бавовняного трикотажу, з каптуром, **тімберленди** (англ. *timberland*) – взуття американської фірми *The Timberland Company*, **чокер** (англ. *choker* – душител) – нашийна прикраса у вигляді смужки, яка тісно прилягає до шкіри, **вейп** (відангл. *vape*) – електронна сигарета, **барбершоп** (англ. *barbershop*) – чоловіча перукарня і т.д. *«Світшот можна віднести до одного з видів толстовок. Це чудовий елемент гардеробу, який може стати частиною спортивного стилю casual або street»*. *«Стилісти цінують худи за те, що вона підходить жінкам різної комплекції»*. *«Саме тоді заснована компанія під заступництвом Натан Шварц, який і створив такі чудові, зручні і завжди модні черевики **тімберленди**, які на перший погляд чимось нагадують чобітки»*. *«У **барбершопі**, як і в класичних цирюльнях минулого століття, працюють виключно представники сильної статі»*.

3. Вживання слів іншомовного походження мовцем для демонстрації освіченості або неординарності і сприйняття реципієнтами іншомовного слова як більш ученого, престижного, такого, що краще звучить, а також з метою «усучаснити» текст.

2.3. Вживання англіцизмів у мовленні учнів у різних сферах діяльності

У наш час учні й студенти дуже часто використовують слова англійського походження у повсякденному мовленні. Більшість запозичень знайшла своє місце в молодіжному сленгу, адже саме сленг є головною частиною мовленнєвої культури підлітків. Найбільш продуктивними джерелами поповнення лексичного запасу молоді є такі сфери, як ЗМІ (Інтернет), техніка (комп'ютерні технології), поп-культура (кіно, музика). Як правило, запозичення відносяться до різних груп. Використання прямих запозичень можна пояснити тим, що багато англіцизмів змінити в нашому мовленні не можна. Багато слів - «респект» (від англ. respect), вау (від англ. Wow), о'кей (від англ. OK), бай (від англ. bye) - настільки закріпилися в повсякденному мовленні, що більшість уже не вважає їх запозиченнями. Молодіжний сленг є важливим соціальним фактором. І це один із випадків, коли іншомовні слова не засмічують мову. Соціалізація дуже важлива для підлітків, використання іншомовних слів є певним «кодом», за яким відрізняється та чи інша молодіжна група. Прикладами запозичень у мові сучасної молоді є: фазер, шузи, лукати, лайкати, олдовий, сокси, піпл, лет іт бі, юзер, геймер, логін, копія, принт, сейвати, файл, смайл (смайлик), емейл, онлайн, лайк, аватар (ава), сайт, блог, чат, плейлист, хот-дог та інші. Люди старшого покоління загалом менш толерантні до іншомовної лексики, ніж молодь; з підвищенням рівня освіти і засвоєння запозичень проходить швидше. У нашій країні збільшується кількість людей (особливо молодих), що володіє іноземними мовами. Англіцизми, використовувані молоддю, вивищують її в певних колах, підкреслюють рівень інформованості. Захоплення англіцизмами стало своєрідною модою, воно обумовлене створеними молодіжними

стереотипами, ідеалами. Таким стереотипом нашої епохи служить образ ідеалізованого американського суспільства, у якому рівень життя набагато вище, і високі темпи технічного прогресу ведуть за собою увесь світ. Доповнюючи свою мову англійськими запозиченнями, молоді люди певним чином наближуються до цього стереотипу, до американської культури, стилю життя. Але незважаючи на це, повсякденна мова не відчуває надто великого напливу іншомовних слів. Часом використання англіцизмів у повсякденному мовленні не є правильним, логічним. Безумовно, у самих запозиченнях немає нічого поганого. Без них неможливо уявити мову сучасної людини. Однак значення цих слів повинно бути зрозумілим співрозмовнику, а їх уживання обумовлене певними причинами. Уміння правильно використовувати англійські запозичення свідчить про повагу кожного мовця до своєї мови, до самого себе. Мода на престижні запозичення обертається засміченням мови і, як наслідок, засміченням свідомості.

Згідно з результатами нашого дослідження, найбільшою частотністю уживання у мовленні респондентів (вчителів та учнів нашої школи) характеризуються англіцизми таких тем: «Економіка і підприємництво» (бізнесмен, бюджет, резюме, спонсор).

Комп'ютерна термінологія, що спочатку виникла на базі англійської мови, продовжує поповнюватися термінами англійського походження.

Відомо, що інтенсивність лексичного запозичення залежить від мовленнєвої культури соціальних шарів, які сприймають нові слова. Не можна стверджувати, що всі українські програмісти дуже добре знають англійську мову, але певний рівень володіння нею є необхідним для опанування сучасними комп'ютерними мовами, операційними системами й програмами.

Дана сфера є потужним джерелом популяризації англійської мови, бо завдяки поп-культурі більшість англіцизмів увійшла в українську мову без будь яких перешкод. Зараз багато українських зірок співають англійською мовою, більшість

фільмів знімається саме цією мовою, з'являються нові фрази, слова, які потім залишаються в повсякденному молодіжному мовленні.

Ця сфера заповнюється англіцизмами дуже стрімко. Інтернет – лідер із використання запозичень, особливо у текстах реклами, повідомлень, новинах тощо. Здавалося б, у цій сфері працює багато професіоналів, що мають філологічну освіту, саме вони повинні нести культуру мовлення у маси. Але на практиці все з точністю навпаки: саме українські ЗМІ, особливо телебачення, сприяють поширенню іншомовних слів.

Також вчителям й учням були задані два питання:

1. Яке ваше відношення до великої кількості англійських запозичень у нашому мовленні?
2. Чи потрібні запозичення сучасній українській мові?

На перше питання вчителі відповіли таким чином: 33% добре відношення, 34% погане, 33% нейтральне.

Щодо другого питання маємо такі результати: 33% - так, 67% - ні.

Учні відповіли на перше питання таким чином: 48% мають добре відношення, 4% погане, 48% нейтральне.

На друге питання маємо такі результати серед учнів: 34% - так, 32% - ні, 34% - мені байдуже. Найбільш вживаною темою англіцизмів у вчителів виявилася тема «Грошові одиниці» - 94 %, а серед учнів – «Молодіжна субкультура» -66%.

Так, згідно з результатами дослідження, найменшою частотністю вживання у мовленні учнів характеризуються англіцизми наступних тематичних груп: «Релігія» та «Література»

У мовленні вчителів найменш вживаними є теми «Кіно», «Техніка» та «Молодіжна субкультура»

Мова кожного народу функціонує й розвивається в контексті мов світу й під впливом цього контексту. Країни та їх народи перебувають у постійних взаєминах економічного, політичного, наукового й культурного характеру. Тому всі спроби

штучної ізоляції національної мови від інших мов суперечить об'єктивним законам розвитку людства і його найдивовижнішого феномену - мови.

Процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток нашої мови. З одного боку, відбувається її збагачення, але, з іншого боку, витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням.

Запозичені з англійської мови слова становлять в українській мові динамічний шар лексичного складу. Це стосується, насамперед, таких сфер, як бізнес і ринок, фінансова діяльність і банківська справа, маркетинг і менеджмент, суспільно-політична і юридична сфери, спорт і спортивна діяльність, культура та мистецтво і певною мірою побутова лексика.

На нашу думку, англіцизми в мовленні молоді займають важливе місце, але необхідно пам'ятати, що їхнє надмірне вживання веде до збідніння рідної мови. Ми повинні поважати традиції нашої літературної мови і вживати дані вирази в певному соціально-культурному оточенні, де вони будуть доречні. Уміння правильно використовувати англійські запозичення свідчить про повагу кожного мовця до своєї мови, до самого себе. Більшість підлітків часто використовує англіцизми в мовленні, позитивно ставиться до їхньої великої кількості, а також вважає їх важливою складовою сучасної мови.

ВИСНОВКИ

Загальновідомо, що будь-яка мова постійно змінюється і збагачується у процесі свого розвитку не лише за рахунок словотворення на основі власних структурних елементів, а й відбиваючи найрізноманітніші історичні зв'язки її носія з іншими

народами, за рахунок лексичних запозичень з чужих мов. Чим розвиненіша літературна мова, тим більше в ній таких запозичень. Нині зі зміною історичних умов, розширенням міжнародних контактів все частіше в боротьбу за вплив на мовну свідомість українців і мовну діяльність у комунікативному середовищі України вступає англійська мова. Таким чином, слід відзначити велику вагу англіцизмів у процесі формування словника сучасної молодшої людини. На нашу думку, англіцизми в молодіжному сленгу займають важливе місце, але необхідно пам'ятати, що їхнє надмірне вживання веде до збідніння рідної мови. Ми повинні поважати традиції нашої літературної мови і вживати дані вирази в певному соціально-культурному оточенні, де вони будуть доречні.

Англіцизм – це слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком. У переважній більшості – це слова, що стосуються: техніки, політики, економіки, торгівлі, спорту, культури. Англіцизми відіграють велику роль у збагаченні словника української мови. Процес запозичення відбувається постійно, віддзеркалюючи нові реалії нашого життя, даючи їм нові найменування. Але не можна допустити, щоб такі процеси проходили стихійно, невмотивовано, бо часто яскрава та приваблива запозичена лексема є зовсім непродуктивною в системі сучасної української мови. Англіцизми в молодіжному сленгу займають важливе місце, але необхідно пам'ятати, що їхнє надмірне вживання веде до збідніння рідної мови. Ми повинні поважати традиції нашої літературної мови і вживати дані вирази в певному соціально-культурному оточенні, де вони будуть доречні. Хоча можна вважати такі сленгові вирази згубними для нашої мови, але інколи їх вживання просто необхідне з погляду на глобальний вплив англійської культури та технологій.

Згідно з результатами нашого дослідження, найбільшою частотністю вживання в мовленні учнів характеризуються англіцизми наступних тематичних груп: «Молодіжна субкультура» та «Засоби зв'язку. ЕОМ»

Отже, викладене вище дозволяє конкретизувати наше уявлення про визначальні риси

сучасної мовної ситуації учнів та вчителів щодо процесу запозичення англіцизмів української мови й намітити напрямки подальших досліджень цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Англійські слова в українській мові//Сучасна українська літературна мова.Лексика і фразеологія.-К.:Наукова думка,1973.-140 с.

2. Баранник Д.Х. Українська мова на межі століть/Д.Х.Баранник//Мовознавство.-2001.-№3
3. Гінзбург Р.З. Лексикологія англійської мови / Р. З. Гінзбург.– М.: Вища школа, 1990.– 260 с.
4. Гальчинський А. С.Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти: наук. вид / А. С. Гальчинський. – К.: Либідь, 2006. – 312 с.
5. Заграва Е. Глобалізація нації / Е. Заграва. – К.: Фенікс, 2002. – 64 с.
6. Єлістратов В.С. Глобалізація і національна мова./В.С. Єлістратов //Вісник моск.ун-ту.сер.19Лінгвістика та міжкультурна комунікація.-2006.-№4-С.21-26
7. Лопушинський І. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти: досвід, проблеми та перспективи: моногр. / І. Лопушинський. – К.–Херсон: Олдіплюс, 2006. – 456 с.
8. Англіцизми в українській мові.-(Електронний ресурс).-Режим доступу:<http://www.rusnauka.com>
9. Англійська мова в Україні.-(Електронний ресурс).-Режим доступу:<http://myvic.com>